

Kruno Prijatelj

UKLANJANJE JEDNOG UPITNIKA

Uz članak Portreti Jurja Pavlovića (?) iz splitskog Sjemeništa

UDK75.035:929 Pavlović, J.
(093) (497.13 Split)"18"
Izvorni znanstveni članak
Primljeno 8.VI 1991.

Kruno Prijatelj
Filozofski fakultet, Zadar
OOUR Split
Nikole Tesle 12

Autor ističe kako je već 1987. na osnovu iscrpne analize postavio hipotetičku atribuciju po kojoj se niz od osam portreta dobročinitelja splitskog sjemeništa ima pripisati slikaru J. Pavloviću. Ovu je atribuciju kasnije sa sigurnošću potvrdio povjesničar Don Slavko Kovačić. Ispravnost autorove metode potvrđena je i na osnovu 2 autografa ovog slikara /1845 i 1847/, čime je katalog njegovih ukupnih djela povećan za još dva platna. Ovim je konačno uklonjen upitnik što ga je autor bio postavio u svom prethodnom članku.

U časopisu "Adrias" pisao sam 1987. godine o nizu portreta iz splitskog Sjemeništa s likovima pape Inocenta XII, pokrovitelja ove institucije, njezina mecene kardinala Pietra Ottobonija, njezina osnivača splitskog nadbiskupa Stefana Cosmia, te njegovih dobrotvora splitskih nadbiskupa Stjepana Cupillia, Pacifika Bize, Ivana Luke Garanjina, makarskog biskupa Fabjana Blaškovića i splitsko-makarskog biskupa Pavla Klementa Miošića.¹⁾ U toj sam kratkoj raspravi našao predloške za portrete ovih uglednih prelata i iznio činjenicu da su svi od iste ruke uz pretpostavku na temelju stilske komparativne analize, tj. modeliranja inkarnata i tkanina, obrade očiju, obrva, podočnjaka, noseva i usana, kolorita i karakterističnog poteza kistom da bi bili rad splitskog slikara Jurja Pavlovića (1803-1887). Kako se radilo o *hipotezi, stavio sam iza Pavlovićeva prezimena upitnik u zagradama.*²⁾

Da je ta hipoteza nesumljiva činjenica, potvrdio mi je podatak u studiji don Slavka Kovačića iz 1990., da je "dvorana za ispite pokraj kabineta za fiziku i biblioteke" bila ukrašena portretima nadbiskupa Cosmia i drugih biskupa utemeljitelja zavoda koje je izradio slikar "conte kapetan Jure Pavlović Fontana g. 1845."

Kovačić tu nadalje piše kako je svečana inauguracija te dvorane s portretima obavljena 28. lipnja 1847, a prigodno predavanje na svečanosti je održao dr. Franjo Carrara.³⁾ Sačuvao se i tekst govora ovog istaknutog arheologa i povjesničara koji će Kovačić, kako mi je saopćio, posebno obraditi. On mi je ljubazno ustupio za publikaciju podatke o isplati portreta slikaru Jurju Pavloviću iz Arhiva Nadbiskupskog sjemeništa u Splitu, na čemu mu srdačno zahvaljujem radujući se da ti podaci potvrđuju moju raniju hipotezu baziranu isključivo na stilskoj poredbi sa ostalim Pavlovićevim portretima.⁴⁾

U svesku 10. u dodatku fasc. XXXVII. pod naslovom "Tasse scolastiche e spese per lo studio filosofico dal 1836/37 a tutto 1846/47" na str. 9 zabilježen je sljedeći podatak:

27 Febbraio 1845 Regalo al Signor Conte capitano Giorgio Paulovich Fontana per quadro nuovo della Santissima Annunziata e per 7 ritratti nuovi Innocenzo 12, Cardinale Ottoboni, Arcivescovo Cosmi, Cupilli, Bizza, Garagnin e vescovo Miossich una cogoma d'argento colla sua guantiera Fiorini 112

(Prezimana nadbiskupa Garanjina i biskupa Miošića su prekrizižena)

22 Marzo 1845. Al sudetto Conte Capitano Paulovich per 2 ritratti dell' arcivescovo Garagnin, e del vescovo Miossich et pel restauro de due Madonne altri fiorini 24...per le spese.

Na str. 9. v. istog sveščića navode se i podaci za okvire:

(Spese pel Gabinetto Fisico)

Per le cornici dei ritratti coi filetti d'oro al marangon tedesco Fiorini 25.20

Ritratti al Conte Paulovich Fiorini 136

Per fare le otto sfazze con filetti d'oro al detto Fiorini 25.20

Iz tih podataka proizlazi da je slikar Juraj Pavlović, kojem se pridaju naslovi "conte" i "capitano", dobivao dar u vrijednosti od 112 plus 24 to jest 136 forinti, a da se za osam okvira sa zlatnim pozlaćenim rubom isplaćuje neimenovanom njemačkom drvodjelcu poklon od 25, 20 forinti.

Spomenutu svotu slikar Juraj Pavlović nije htio od Sjemeništa primiti u novcu, već je zaželio da mu se dadu srebreni vrč i pladanj odgovarajuće vrijednosti. U povodu primitka tih predmeta i drugog poklona je dao dvije vlastoručne potvrde koje glase:

Certificato

Io sottoscritto attesto d'avere ricevuto dal Seminario di Spalato un regalo consistente in vasi d'argento ed in requisiti di pittura del valore di 136 fiorini, dico Centotrentasei fiorini, qual contracambio per dipinti ritratti ed altri quadri da me fatti ad uso del detto seminario.

Spalato, 27 Marzo 1845

Giorgio Paulovich
Capitano

Certificato

Io sottoscritto attesto d'aver ricevuto dal Seminario di Spalato un regalo consistente in vasi d'argento ed in requisiti di pittura del valore di 106 fior. 60c. Conto, ventasei fiorini, qual contra cambio per dipinti retratti ed altri quadri da me fatti ad uso del detto seminario.

Spalato 24 Marzo 1845

G. L. Reverendissimo
Giorgio Paulovich
Conte
p. Capitano

Signore Rettore Reverendissimo!

Le servi questa mia qual' attestato di ricevimento d'un regalo in argento, in valore di ventiquattro fiorini, che io da Lei, come Rettore del Seminario, ho ricevuto qual grato contraccambio ai due ritratti da me eseguiti pello stesso istituto.

Resto con tutta stima
Spalato 26 Marzo 1847

D. L. Reverendissimo obbligatissimo
Giorgio Paulovich
Conte
p: Capitano

Suj. Rettore Reverendissimo!

Le servi questa mia qual' attestato di ricevimento d'un regalo in argento, in valore di ventiquattro fiorini, che io da Lei, come Rettore del Seminario, ho ricevuto qual grato contraccambio ai due ritratti da me eseguiti pello stesso istituto.

Resto con tutta stima

Spalato 26 Marzo 1847

D. L. Reverendissimo
obbligatissimo
Giorgio Paulovich
p. Capitano

Rukopisna potvrda Jurja Pavlovića od 26. ožujka 1847.

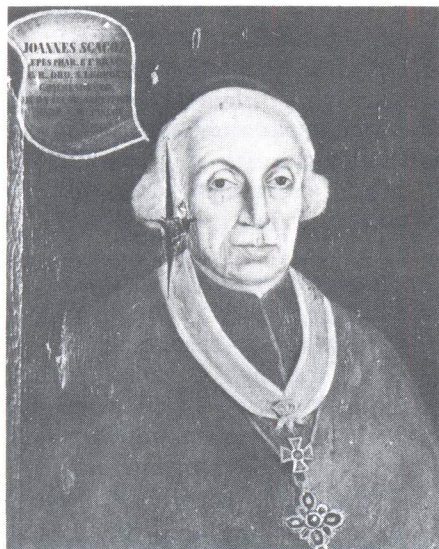
Iz ovih se dokumenata vidi da slikar Pavlović nije htio biti isplaćen u novcu, već u srebrenim predmetima i slikarskom priboru.⁵⁾ Tu činjenicu možemo protumačiti pretpostavkom, da on nije kao ugledan plemić htio iz poštovanja prema Sjemeništu ili iz ljubavi prema rodnom gradu primiti broj forinti koliko je smatrao da vrijede njegova platna.

Dar za svotu od 136 forinti očito je primio 1845. za sliku Navještenja i za portret Inocenta XII, kardinala Ottobonia, nadbiskupe Cosmia, Cupillia, Garanjina i Bizze i biskupa Miošića, a onaj za ostalih 24 forinta 1847. za portret biskupa Blaškovića i za još jedan koji nisam bio identificirao pišući citiranu studiju.

Slika "Navještenje" očito je platno koje se sad nalazi u sakristiji Sjemeništa i prikazuje Bogorodicu i arhanđela Gabrijela. Bogorodica kleči u ružičastoljubičastoj haljini i plavom plaštu, a arhanđeo u bijelo-sivoj odjeći leti s desne strane prema njoj nad klecalom ispred kojega je na podu svitak.

U pozadini se naziru oblaci i glavica anđela. Način poteza kistom i koloristička gama jako su bliske Pavloviću bez obzira je li kompoziciju sam zamislio ili je radio po nekoj grafici.

Druga slika iz drugog računa po svoj prilici je portret hvarskog biskupa Trogirana Ivana Skakoca. Uz starački lik biskupa u smeđoj moceti i biskupskoj kapici slične boje, a duge sijede kose i s biskupskim križem i ordenom sv. Leopolda oko vrata, koji je bio biskup Hvara i Brača od 1812. i 1837. i brat Luigia, poznatijeg biskupa Zantea i Kefalonije, franjevačkog redovnika, od kojeg sam dva portreta u zbirci Slade – Šilović u Trogiru svojedobno objelodanio, natpis je koji spominje uz njegove titule DUOS ALUMN. INSTITUIT – ANNO MDCCCXXXVII. Taj je portret nešto tvrđe slikan od ostalih, ali bi se ta pojava mogla protumačiti slabijim kvalitetom

Juraj Pavlović, kopija portreta hvarskog biskupa Ivana Skakoca

originala po kojem je platno naslikano. Boje ipak nisu daleke od Pavlovićeve palete, a datacije natpisa sa zaslugama premeta povjesničara za splitsko Sjemenište odgovara seriji.⁶⁾

Što se tiče predmeta koje je Pavlović dobio, riječ "cogoma" najradije bih protumačio kao vrč sa drškom i kljunom za kavu, a "guantiera" kao pladanj ili poslužavnik. Čini mi se da izraz "džezva" ne bi odgovarao, jer se radi o očitom turcizmu. U tom smislu su mi dali savjet i neki naši ugledni filolozi.

Pozivnica na otvaranje galerije portreta dobrotvora Biskupskog Sjemeništa u Splitu 28. lipnja 1847.

Donoseći reprodukciju pozivnice uprave Biskupskog Sjemeništa na svečanost otkrivanja portreta njegovih dobrotvora, koju je don Slavko Kovačić točno datirao 28. lipnja 1847, i uzimajući u obzir citirane isplate i Pavlovićeve potvrde u ožujku 1845. i u ožujku 1847. ne moramo doslovno smatrati da su sve slike izvedene od splitskog slikara plemića baš te posljednje godine. Po svoj prilici umjetnik izvodi svoje radove u duljem vremenskom roku i još uvijek se ne bih bar potpuno odrekao ranije pretpostavke, da je biskupa Pavla Klementa Miošića slikao za njegova života, jer bi za to govorila izuzetna spontanost i neposrednost ovog portreta.

Donoseći ove dokumente, koji nam bjelodano potvrđuju na osnovu stila već iznesenu pretpostavku o Pavlovićevom autorstvu, želio sam uporedo još jednom pokazati vjerodostojnost i aktualnost "morellijanske" metode kod atribucije umjetničkih djela.

B I L J E Š K E:

- 1) Adrias, izd. Zavoda za znanstveni i umjetnički rad JAZU u Splitu, Split, 1987, sv. 1, str. 215-221.
- 2) Glavna literatura o Jurju Pavloviću:
K. Prijatelj, Juraj Pavlović dalmatinski slikar iz sredine XIX. stoljeća, Hrvatsko kolo I, 3, Zagreb 1948. str. 449-458; K. Prijatelj, Splitski slikari XIX. stoljeća, Katalog, Split 1959; K. Prijatelj, Juraj Pavlović, izd. Galerije umjetnina u Splitu, Split 1962; L. Katić, Ljetnikovac slikara Jurja Pavlovića u Solinu, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 14, Split 1962, str. 214-217; K. Prijatelj, Slikarstvo u Dalmaciji od 1784. do 1884., (Odabrane teme), Split, 1989, str. 29-41 (sa svom ostalom literaturom).
- 3) S. Kovačić, Filozofski studij - licej u Splitskom sjemeništu od 1817. do 1856., 290. godina Klasične gimnazije u Splitu, Split 1990, str. 120.

- 4) Arhiv Nadbiskupskog sjemeništa u Splitu (ANSjS, inv. 10 (sv. 10, fasc. XXXVII), str. 9, 9 v.
- 5) Originali rukopisa čuvaju se u ANSjS.
- 6) Pavlović je i portret biskupa Skakoca radio očit po originalnom portretu. Ne znam gdje se nalazi ta slika, od koje se stara fotografija nalazi u vlasništvu Mirka Slade Šilovića u Trogiru, a novija po njoj u hvarskoj biskupiji poklonjena od kotorskog biskupa Iva Gugića dok je vršio funkciju trogirskog biskupa. Fotografiju Skakocovog portreta objelodanio je M. D. Grmek u članku Prva medicinska škola u Trogiru, Radovi međunarodnog simpozija održanog prigodom proslave 700. obljetnice spomena ljekarne u Trogiru, Zagreb 1973, str. 128. Ivan Skakoc (1752-1837) inače je bio jedan od pokretača kulturnog društva "Kasino" sa čitaonicom u Trogiru, u kome su se gajile predilirske ideje. Bavio se i staroslavenskim jezikom i napisao je i hrvatsku gramatiku koja je ostala u rukopisu. U njegovu je pohvalu spjevao pjesmu dubrovački pjesnik Ivan Kaznačić ("Jedno nebo nas prikriva...") koji je pisao i poemu posvećenu Ljudevitu Gaju (v. I. Delalle, Trogir - Vodič po njegovoj historiji, umjetnosti i životu, Split 1936, str. 92, M. Slade Šilović, Dr. Ivan Skakoc, profesor kolegija sv. Lazara u Trogiru, Povijest zdravstva u Dalmaciji, Zbornik znanstvenog skupa održanog u Trogiru 1987, Acta hist. med. stom. pharm. med. vet., Beograd 1987, sv. 27, 1-2, str. 43-52. (sa svom ranijom literaturom)

Kruno Prijatelj

L'ELIMINAZIONE DI UN PUNTO INTERROGATIVO

(In margine all'articolo "I ritratti di Giorgio Pavlović ?/ nel Seminario di Split")

Riassunto

Nella rivista "Adrias" del 1987 avevo pubblicato otto ritratti appartenenti al Seminario di Split e rappresentanti i maggiori benefattori di questa importante istituzione culturale e religiosa: il papa Innocenzo XII, il cardinale P. Ottoboni, gli arcivescovi di Split S. Cosmi, S. Cupilli, P. Bizza e G. L. Garagnin, il vescovo di Split P. C. Miošić e il vescovo di Makarska F. Blašković. A base di una dettagliata analisi morelliana avevo pure proposto ipoteticamente l'attribuzione dei dipinti al pittore Giorgio Pavlović (1803-1887).

Lo storico don Slavko Kovačić ha trovato più tardi i dati d'archivio che confermano con certezza questa attribuzione.

Publicando questi documenti, che testimoniano l'attualità di questo metodo, aggiungo - basandosi specialmente su due autografi del pittore del 1845 e del 1847 - al catalogo delle opere dell'artista spatino una tela coll'Annunciazione e il ritratto del vescovo di Hvar G. Scacoz, appartenente alla serie citata. Dai documenti menzionati risulta che il pittore si fece pagare con oggetti d'argento e non col danaro e che la serie di ritratti che fu inaugurata nel 1847 con un discorso del noto storico e archeologo Francesco Carrara. Il punto interrogativo dell' articolo precedente può così essere definitivamente eliminato.